

KOMERCIĀLO STRĪDU ATRISINĀŠANA

VIKTORS KASJANOVŠ

Zvērināts advokāts

Rīgas starptautiskās komerciālās šķīrētības
prezidija loceklis

Ilgas pēc taisnīguma ir cilvēku
mūžīgas ilgas pēc laimes

Hanss Kelsens

PREZENTĀCIJAS MĒRĶI

Raksturot komerciālo strīdu atrisināšanas veidus.

Noteikt tiesas un šķīrējtiesas trūkumus un priekšrocības komerciālo strīdu atrisināšanā.

Definēt taisnīga šķīrējtiesas procesa pamatprincipus.

Izklāstīt Rīgas starptautiskās komerciālās šķīrējtiesas unikālos darbības principus.

Atklāt, ka Latvijā vārdus TAISNĪGUMS un ŠĶĪRĒJTIESA var izmantot kopā.

KOMERCIĀLO STRĪDU ATRISINĀŠANAS VEIDI

PĀRRUNAS

Komerčiālā strīda atrisināšana var būt vai nu brīvprātīga, panākot kompromisu starp pušu interesēm vai arī piespiedu, kad strīda pusēm ir pienākums pakļauties tiesas vai šķīrējtiesas spriedumam.

Pārrunu veikšanu neregulē nekādi procesuālie noteikumi un tā neprasa finansiālās izmaksas. Pārrunas ir visticamāk labākais veids, kā atrisināt komerciālo strīdu un panākt izlīgumu par strīda priekšmetu.

MEDIĀCIJA

Mediācija ir ārpustiesas strīdu risināšanas veids, kurā strīda puses iesaista kā starpnieku kompetentu un neitrālu trešo personu (mediatoru). Mediators mēģina palīdzēt pusēm atrast kompromisu, kas būtu pieņemams un atbilstu katras puses vēlmēm un interesēm. Mediatora ieteikumiem ir rekomendācijas raksturs un tie pusēm nav obligāti. Tā pat arī mediācijas gaitā panākta vienošanās nav izpildāma piespiedu kārtā, un, ja kāda no pusēm labprātīgi to nepildīs, otram pusei joprojām būs nepieciešams celt prasību tiesā vai šķīrējtiesā.

Dzīvē reti saduras vienādi stipru pretinieku intereses, parasti kādai no pusēm ir dominējošā pozīcija spēka, laika vai arī citu resursu ziņā, sakarā ar ko, konfliktējošo pušu pozīcijas nekad nav vienādas un bieži vien kādas puses pārkums ir acīmredzams.

Mediācijas gaitā, slēdzot vienošanos ar strīdā dominējošo pusi, ir jāreķinās, ka vājākās puses panāktais rezultāts krāsi atšķirsies no taisnīgā.

ŠĶĪRĒJTIESA

Šķirējtiesa ir ārpus tiesas strīdu risināšanas veids, kurā konfliktējošās puses vienojas pakļauties tādā strīda atrisinājumam, kuru pieņem kompetenta un neitrāla trešā persona (šķirējtiesnesis). Šķirējtiesas spriedums strīda pusēm ir obligāts un ir izpildāms piespiedu kārtā. Šķirējtiesas process strukturālā ziņā ir līdzīgs tiesvedības procesam, taču tas ir mazāk formalizēts, sakarā ar ko strīdu izšķiršanas termiņi šķirējtiesā ir krietni īsāki nekā valsts tiesā.

TIESA

Civilprocesa likums nosaka trīs tiesvedības veidus: prasības tiesvedība, sevišķās tiesāšanās kārtība un saistību izpildīšana tiesas ceļā.

Komerčiālie strīdi tiek atrisināti prasības tiesvedībai noteiktajā kārtībā, kas sastāv no sekojošām stadijām: prasības celšana, prasības nodrošināšana, civillietas iztiesāšana, tiesas sprieduma taisīšana, tiesas sprieduma pārsūdzēšana un tiesas sprieduma izpilde.

TIESU SISTĒMAS TRŪKUMI

BEZCERĪGI ILGI STRĪDU IZSKATĪŠANAS TERMIŅI

Civilās tiesvedības mērķis ir taisnīga un savlaicīga tiesību aizsardzība, sakarā ar ko, pats būtiskākais tiesvedības trūkums ir pārmērīgi ilgi prasību izskatīšanas termiņi. Vārds «pārmērīgi» īsti neatbilst problēmas izpratnei, tā vietā precīzāk būtu izmantot vārdu «bezcerīgi». Vidēji tiesā celtā prasība tiek izskatīta 3 – 5 gadu laikā, bet citreiz izskatīšana var aizvilkties arī uz 10 gadiem. Nodot komerciālo strīdu izskatīšanai tiesā nozīmē uz vairākiem gadiem aizkavēt savu aizskarto tiesību aizsardzību vai arī vispār pazaudēt šīs tiesības.

NEKVAITATĪVI ZEMĀKU INSTANČU TIESU NOLĒMUMI

Tiesnešu liela noslodze, neatbilstošs atalgojums, kvalifikācijas problēmas vai arī paļāvība uz to, ka viņu iespējamās kļūdas tiks izlabotas nākamajā instancē, ir par pamatu vairāku nekvalitatīvu nolēmumu zemāku instanču tiesu nolēmumu pieņemšanai.

KORUPCIJA

Jāņem vērā, ka «dabiskā» vēlme nodrošināties ar pozitīvu tiesas spriedumu sabiedrībā vēl joprojām pastāv. Starptautiskā pretkorupcijas organizācija “Transparency International” veidotais korupcijas uztveres indekss (KUI) ļauj salīdzināt dažādu valstu korupcijas līmeni pēc noteiktiem kritērijiem. 2021. gadā veidotajā KUI indeksā Latvija starp pasaules valstīm ierindojās 36. vietā, Lietuva – 34. vietā, bet Igaunija – 13. vietā.

TIESU SISTĒMAS NEATKARĪBAS PROBLĒMAS

Saskaņā ar 2021. gadā veiktas kvantitatīvas aptaujas “Tiesu sistēmas neatkarība” rezultātiem, vērtējot tiesu sistēmas neatkarību pēc 10 ballu skalas, vidējais tiesnešu sniegtais tiesu sistēmas neatkarības vērtējums ir 6,95.

Tika konstatēts, ka Latvijā ir pārāk liela tiesas priekšsēdētāja ietekme uz tiesnešiem, ko atzina 30,1% no tiesnešiem. To, ka atalgojums ir pārāk zems, lai sniegtu finansiālu neatkarību, atzina 59.4%.

Augstu politisku spiedienu uz tiesu sistēmu atzina un drīzāk atzina 75,5% tiesnešu, mediju spiedienu – 79,4%, 46% piekrita, ka tiesā, kurā viņi strādā, jūtams tieslietu ministrijas spiediens.

TIESU SISTĒMAS PRIEKŠROCĪBAS

LIETAS IZSKATĪŠANA VAIRĀKĀS TIESU INSTANCĒS

Tiesas nolēmumu pārsūdzēšana apelācijas un kasācijas kārtībā nodrošina strīda pusēm tiesības izlabot zemāku instanču tiesu pieļautas kļūdas un panākt iespējami taisnīgāko spriedumu.

ŠĶĪRĒJTIESU REGULĒJUMA PROBLĒMAS

KAS ĪSTENO KONTROLI PĀR ŠĶĪRĒJTIESU?

Šķīrējtiesu ir tiesīga nodibināt biedrība, kas noteiktajā kārtībā ir reģistrēta LR Uzņēmumu reģistrā. Turpat, atbilstoši Biedrību un nodibinājumu likumam (28.pants), informācija par biedrības biedriem ir publiski aizklāta.

Ņemot vērā to, ka informācija par šķīrējtiesas dibinātājiem (attiecīgas biedrības biedriem) publiski nav pieejama, tad kādai personai var rasties kārdinājums nodibināt šķīrējtiesu un izmantot to kā instrumentu savu mantkārīgo mērķu sasniegšanai.

ZEMS PRASĪBU LĪMENIS ATTIECĪBĀ PRET ŠĶĪRĒJTIESNEŠU KVALIFIKĀCIJU

Šķīrētiesu likums (14. pants) nosaka, ka jebkura persona, kurai ir jurista kvalifikācija un trīs gadu praktiskā darba pieredze, ir tiesīga kļūt par šķīrētiesnesi un izšķirt civiltiesiskos strīdus.

Zems likumdošanas prasību līmenis attiecībā uz šķīrētiesnešu kvalifikāciju var ietekmēt šķīrētiesas sprieduma kvalitāti.

ŠĶĪRĒJTIESNEŠA VIENPERSONISKA IECELŠANA

Gandrīz visu šķīrējtiesu reglamentos Latvijā ir noteikta šķīrējtiesneša vienpersoniska iecelšanas kārtība, proti, ar attiecīgas šķīrējtiesas priekšsēdētāja lēmumu.

Ir jāatzīst, ka vienpersoniska lēmuma pieņemšana bieži vien ir pārāk subjektīva un var būt pat aizspriedumaina, sakarā ar ko, šķīrējtiesneša vienpersoniska iecelšana nevar pilnībā nodrošināt tā objektivitāti un neatkarību.

NEEFEKTĪVS ŠĶĪRĒJTIESNEŠA NORAI DĪJUMA REGULĒJUMS

Šķirējtiesneša noraidījuma institūta mērķis ir nodrošināt šķirējtiesneša objektivitāti un neatkarību. Atbilstoši Šķirējtiesu likumam (17. pants), šķirējtiesnesim pieteikto noraidījumu izlemj pats šķirējtiesnesis.

Psihologijas eksperti atzīst, ka personai piemīt tendence pilnībā nenovērtēt savas iespējamās ieinteresētības pakāpi un šī tendence ir neapzināta, sakarā ar ko, ir jāatzīst, ka šķirējtiesnesim pieteiktā noraidījuma izlemšanu nedrīkst uzticēt pašam šķirējtiesnesim.

ŠĶĪRĒJTIESNEŠA HONORĀRA APMĒRS UN TĀ PATIESA INTERESE

Juridisko pakalpojumu tirgū Latvijā kvalificētā jurista honorārs vidēji sastāda 100 - 150 euro par vienu darba stundu. Izpētot vairāku Latvijā reģistrēto šķīrējtiesu reglamentus, var secināt, ka šķīrējtiesnešiem noteiktie honorāri ir nesamērīgi zemi. Piemēram, par strīda izšķiršanu ar prasības summu 90 000 euro vidēji šķīrējtiesnesim tiek noteikts honorārs 500 euro apmērā. Pats no sevis rodas jautājumus, kāda tad ir šo šķīrējtiesu šķīrējtiesnešu patiesa interese?

ŠĶĪRĒJTIESU PRIEKŠROCĪBAS

ĀTRA STRĪDA IZŠĶIRŠANA

Šķirējtiesas process ir vienkāršots salīdzinājumā ar tiesvedības procesu, tas netiek reglamentēts ar vairākiem procesuālajiem noteikumiem, sakarā ar ko tiek nodrošināta ātra strīda izšķiršana.

ELASTĪGS ŠĶĪRĒJTIESAS PROCESS

Pusēm ir tiesības noteikt viņām piemēroto šķīrējtiesas procesa kārtību, tajā skaitā noteikt mutisku vai rakstveida procesa norisi, atsauksmes iesniegšanas termiņu, šķīrējtiesnešu iecelšanas kārtību, šķīrējtiesas procesa valodu, šķīrējtiesas sēdes vietu utt.

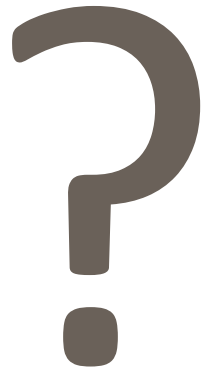
KONFIDENCIALITĀTE

Šķīrējtiesas process ir publiski aizklāts, ziņas par šķīrējtiesas procesu trešajām personām netiek sniegtas vai publicētas. Šķīrējtiesas procesa konfidencialitāte ļauj pusēm saglabāt gan strīda esamības faktu, gan arī pušu lietišķo reputāciju.

ŠĶĪRĒJTIESAS SPRIEDUMA ATZĪŠANA UN IZPILDE ĀRVALSTĪS

Vairāk nekā 140 pasaules valstis pievienojās 1958. gada «Ņujorkas Konvencijai par ārvalstu šķīrētīses nolēmumu atzīšanu un izpildīšanu», kas šķīrētīses spriedumam, salīdzinājumā ar valsts tiesas spriedumu, nosaka vienkāršu atzīšanas un izpildīšanas kārtību.

TOMĒR TIESA VAI ŠĶĪRĒJTIESA

Mūsdienās pasaulē pārmaiņas ir tik straujas, ka mēs aprēķinam laiku nevis mēnešos un gados, bet gan dienās un nedēļās. Komerciālā strīda atrisināšana pēc vairākiem gadiem nevienam komersantam nav nepieciešama, jo pārmērīgi ilgas tiesvedības dēļ vai nu pretējā puse beigs pastāvēt (maksātnespēja utt.), vai nu tirgus apstākļi mainīsies un strīda atrisināšana pazaudēs savu jēgu.

Šobrīd «izvēles brīvība» attiecībā uz komerciālā strīda izšķiršanu ir sekojoša:

- 1) ātrs un piespiedu kārtā izpildāms šķīrējtiesas spriedums, rēķinoties ar to, ka šķīrējtiesas procesa gaitā iespējami pieļautas kļūdas nav labojamas;
- 2) iespējami taisnīgāks tiesas spriedums, pieļaujot, ka pārmērīgi ilgi lietas izskatīšanas termiņi var novest pie tiesas sprieduma piespiedu izpildes neiespējamības vai arī paša aizsargājamā prasījuma vērtības zuduma;
- 3) pārrunu vai mediācijas gaitā panākta vienošanās ar strīdā dominējošo pusi, kuras rezultāts iespējami būs tālu no taisnīga, un kura nevar tikt izpildīta piespiedu kārtā.

TAISNĪGA ŠĶĪRĒJTIESAS PROCESA PAMATPRINCIPI

ŠĶĪRĒJTIESAS NEATKARĪBAS PRINCIPS

Šķīrējtiesai ir jābūt neatkarīgai no valsts un pašvaldību iestādēm, komersantiem un to apvienībām, politiskajām partijām, sabiedriskajām organizācijām un citām personām.

Šķīrējtiesas neatkarība ir tādas šķīrējtiesas organizatoriskās struktūras izveidošana, kas nepieļauj kādai personai vai personu grupai iejaukties un ietekmēt šķīrējtiesas amatpersonu vai šķīrējtiesnešu rīcību.

PROFESIONALITĀTES UN KOMPETENCES PRINCIPS

Šķīrētības darbības pārvaldē un šķīrētībai pakļauto strīdu izšķiršanā piedalās profesionālie juristi, kuriem ir nevainojamā reputācija, dziļas un vispusīgas zināšanas, kā arī praktiskās prasmes, strīdu izšķiršanā.

ŠĶĪRĒJTIESNEŠA NEATKARĪBA UN OBJEKTIVITĀTE

Šķīrējtiesnesis pilda savus pienākumus godprātīgi, nepakļaujoties nekādai ietekmei, viņš ir brīvs no jebkādiem personiskiem uzskatiem un aizspriedumiem pret strīda pusēm. Šķīrējtiesnesis nevar piedalīties strīda izšķiršanā un nolēmuma pieņemšanā, ja viņš tieši vai netieši ir ieinteresēts lietas iznākumā vai ja pastāv citi apstākļi, kas rada šaubas par viņa neatkarību un objektivitāti.

AMATPERSONU INTEREŠU KONFLIKTA NEPIEĻAUJAMĪBA

Šķīrējtiesas amatpersona nevar piedalīties šķīrējtiesas procesā, ja tā personiski tieši vai netieši ir ieinteresēta lietas iznākumā vai, ja pastāv citi apstākļi, kas rada šaubas par tās neatkarību un objektivitāti.

POLITISKĀS NEITRALITĀTES PRINCIPS

Šķirējtiesa atturas no jebkādas rīcības, kurai ir politiskās aktivitātes pazīmes, nepauž politiskus uzskatus un simpātijas, nediskriminē un nedod priekšroku šķirējtiesnešiem, amatpersonām un darbiniekiem politisku motīvu dēļ.

Šķirējtiesas šķirējtiesneši, amatpersonas un darbinieki pret visām personām attiecas vienādi, neatkarīgi no viņu politiskajiem uzskatiem, rases, reliģijas, dzimuma utt.

TAISNĪGUMA PRINCIPS

Šķirējtiesnesim, izšķirot strīdu, ir pienākums noskaidrot objektīvo patiesību, lai ikviens saņemtu to, kas viņam pienākas. Jebkura strīda izšķiršanas rezultāts ir taisnīgs, pamatots, tiesību normām atbilstošs šķirējtiesas spriedums.

RĪGAS STARPTAUTISKĀS KOMERCIĀLĀS ŠĶĪRĒJTIESAS UNIKĀLIE DARBĪBAS PRINCIPI

ATKLĀTĪBAS PRINCIPS

Rīgas starptautiskās komerciālās šķīrētības (RICAC) dibinātājs ir biedrība «European lawyers` chamber» (ELC).

ELC ir atklātā pašpārvaldes juristu profesionālā apvienība (biedrība). Jebkurš profesionāls un kompetents jurists ar nevainojamo reputāciju ir tiesīgs iestāties biedrībā un piedalīties RICAC pārvaldē un attīstībā.

CAURSKATĀMĪBAS PRINCIPS

RICAC darbība ir caurskatāma - visām ieinteresētām personām tiek nodrošināta pilnīga informācija par ELC biedriem un valdes locekļiem, RICAC amatpersonām, to tiesībām un pienākumiem, rotācijas un lēmumu pieņemšanas kārtību.

KOLEĢIALITĀTES PRINCIPS

Visi svarīgie jautājumi, kas attiecas uz RICAC darbību un pārvaldi (prezidija locekļu iecelšana, reglamenta un tā grozījumu apstiprināšana, šķīrējtiesas izdevumu apmēru noteikšana utt.), tiek izlemti koleģiāli ELC biedru kopsapulcē.

Turpat, visi svarīgie jautājumi, kas attiecas uz konkrēta strīda izšķiršanu (šķīrējtiesneša iecelšana, tam pieteiktā noraidījuma izlemšana utt.) tiek izlemti koleģiāli ar RICAC prezidija lēmumu.

TAISNĪGĀS ATLĪDZĪBAS PRINCIPS

RICAC šķīrējtiesneši par savu darbu saņem patieso un taisnīgo atlīdzību. Taisnīgās atlīdzības princips cieši saistīts ar šķīrējtiesneša neatkarības un objektivitātes principu.

RICAC PREZIDIJS

Jānis Moors

Latvija, Rīga

Partneris advokātu birojā „ZAB
NOVIUS Moors”

Ben Wells

Lielbritānija, Londona

Partneris advokātu birojā
„BELGRAVIA LAW”

Viktors Kasjanovs

Latvija, Rīga

Partneris advokātu birojā „ZAB WE
ADVOCATES”

Konstantin Gutsu

Krievija, Sanktpēterburga

Vadošais partneris advokātu birojā
„Gutsu, Zhukovsky and Partners”

Alexander Lobaty
Baltkrievija, Minska
Padomnieks juridiskajā firmā
„Stepanovski, Papakul and Partners”

Verners Skrastiņš
Latvija, Rīga
Vecākais partneris advokātu birojā
„ZAB Skrastiņš un Dzenis”

Pavlo Byelousov
Ukraina, Kijiva
Partneris juridiskajā firmā „AEQUO”

Valts Nerets
Latvija, Rīga
Partneris advokātu birojā „SORAINEN”

SECINĀJUMI

1. Ņemot vērā «bezcerīgi» ilgus prasības izskatīšanas termiņus tiesā, komerciālā strīda atrisināšanai ir jāizvēlas šķīrējtiesa.

2. Izvēloties šķīrētiesu, ir:

1) jānoskaidro personu loks, kas kontrolē šķīrētiesu:

- attiecīgas šķīrētienesas dibinātāja biedru saraksts un valdes sastāvs;
- attiecīgas šķīrētienesas amatpersonas un šķīrētienesnešu saraksts;
- augstāk minēto personu profesionalitāte un reputācija.

2) jāizvērtē šķirējtiesas neatkarība no fiziskajām un juridiskajām personām, tajā skaitā, komersantiem un to apvienībām, sabiedriskajām organizācijām un citām personām.

3) jāizpēta dokumenti par šķirējtiesas darbības organizāciju, šķirējtiesas reglaments, noteikumi par šķirējtiesnešu iecelšanu un noraidījumu, šķirējtiesnešu atlīdzību, šķirējtiesas amatpersonu interešu konflikta novēršanu.

ATBILDES UZ JAUTĀJUMIEM

AVOTU SARAKSTS

“Transparency International” Korupcijas uztveres indekss, 2021. gads

<https://www.knab.gov.lv/lv/jaunums/korupcijas-uztveres-indekss-2021-latvijai-kapums-par-diviem-punktiem>

Kvantitatīva aptauja “Tiesu sistēmas neatkarība”, 2021. gada marts

https://juristavards.lv/wwwraksti/JV/BIBLIOTEKA/PRAKSES_MATERIALI/ZINOJU_MS%20TIESAS%20NEATKARIBA_.PDF

Šķīrējtiesu likums

<https://likumi.lv/ta/id/269189-skirejtiesu-likums>

Biedrību un nodibinājumu likums

<https://likumi.lv/ta/id/81050-biedribu-un-nodibinajumu-likums>

Civilprocesa likums

<https://likumi.lv/ta/id/50500-civilprocesa-likums>

KONTAKTI

RĪGAS STARPTAUTISKĀ KOMERCIĀLĀ ŠĶĪRĒJTIESA

Tērbatas iela 14 – 3, Rīga, LV-1011

tel. +371 674 395 25

info@ricac.org

www.ricac.org

VIKTORS KASJANOVŠ
zvērīnāts advokāts

ZAB WE ADVOCATES, SIA
Tērbatas iela 14 – 3, Rīga, LV-1011
tel. +371 678 555 55
mob. +371 294 690 41
victor@weadvocates.eu
www.weadvocates.eu